

IFS Innsikt

Rivalisering i Øst-Asia

Øystein Tunsjø

Institutt for forsvarsstudier og IFS Innsikt

Institutt for forsvarsstudier (IFS) er en del av Forsvares høyskole (FHS). Som faglig uavhengig høyskole utøver FHS sin virksomhet i overensstemmelse med anerkjente vitenskapelige, pedagogiske og etiske prinsipper (jf. Lov om universiteter og høyskoler § 1-5).

Direktør: Professor Rolf Tamnes

IFS Innsikt er et uformelt og fleksibelt forum for artikler, kommentarer og pape-re innenfor Institutt for forsvarsstudier arbeidsområder. De synspunktene som kommer til uttrykk i IFS innsikt, står for forfatterens regning. Hel eller delvis gjengivelse av innholdet kan bare skje med forfatterens samtykke.

© Institutt for forsvarsstudier
Skippergata 17c
Postboks 890 Sentrum
N-0104 OSLO

English summary: Rivalry in East Asia

More tension has recently erupted in the relationship between China and some of its neighbours. Will some states that have viewed China's rise positively and rejected to see China as a threat, now increasingly decide to balance China's power by increasing its military build-up and develop closer ties with the US?

Clashes in the South and East China Sea have highlighted growing friction. A diplomatic stand-off between China and Japan began in September after a Chinese fishing boat and its crew had been arrested by the Japanese Coast Guard close to the Senkaku (Japanese)/Diaoyu (Chinese) island. The boat and the crew were quickly released, but the captain was held in custody for roughly two weeks. Sovereignty claims, internal aspects, military considerations, and control over resources and sea lanes in the East China Sea were probably drivers behind both Tokyo and Beijing position.

However, there is evidence to suggest that China may have overreacted to this event and poisoned the overall relationship between China and Japan. Although Japan also can be blamed for the situation, Beijing showed an ill-considered diplomatic approach and a lack of crisis management capability. Of course, such a policy might have been taking domestic consideration into account, but China's diplomatic stand might have undermined China's successful peaceful rise strategy and initiated balancing against China throughout the region.

Rivalisering i Øst-Asia

Forholdet mellom land i Øst-Asia regionen er blitt mer anspent. Vil stater som hittil har vært positive til Kinas vekst og avvist å se Kina som en trussel, nå begynne å gardere seg mot Kinas voksende styrke gjennom tettere bånd til USA, økt militær oppbygning og diplomatisk beredskap?

Spenningsnivået i Øst-Asia regionen har økt etter en rekke hendelser i Sør- og Øst-Kinahavet den siste tiden. Blant annet har *Cheonan*-episoden i mars 2010, der et sør-koreansk militært fartøy trolig ble torpedert av Nord-Korea i Gulehavet, ført til et mer anstrengt forhold mellom Kina og landets nabostater. Enkelte kommentatorer snakker nå om en ny kald krig. Dette er misvisende. Regionen som helhet preges ikke av blokkdannelser og den ideologiske konfrontasjonen som kjennetegnet den kalde krigen.

Kaldere klima. Vi finner allikevel indikasjoner på at Øst-Asia er på vei mot et kaldere sikkerhetspolitisk klima. Den siste hendelsen var Japans arrestasjon av det kinesiske fiskefartøy *Minjinyu 5179* den 7. september i farvannet rundt de omstridte øyene Senkaku (på japansk)/Diaoyu (på kinesisk). Mannskapet og båten ble raskt frigitt, men den kinesiske kapteinen ble sittende i arrest til 24. september. Dette førte til kraftige protester fra Kina og en tilspisset diplomatisk situasjon mellom Japan og Kina. Mange mener at Japan måtte gi etter for presset fra et stadig mer selvhevdende Kina. Fire forhold kan være med å forklare Kina og Japans handlinger:

- **Suverenitetshevelse.** Både Kina og Japan gjør krav på havområder og øyer i Øst-Kinahavet. Territoriell integritet og suverenitetskrav har høyeste prioritet i begge lands utenrikspolitikk. Japans posisjon i forhandlingen med Russland over øygruppen Kurilene og Kinas Taiwan-politikk illustrerer dette.
- **Interne forhold.** Innenrikspolitisk er både den nye japanske statsministeren Naoto Kan og lederskapet i Beijing opptatt av å vise handlekraft og manøvrere blant ”hauker” og ”duer”. Det historisk betente forholdet mellom Kina og Japan gjør at nasjonalisme og anti-japansk eller anti-kinesisk agitasjon lett blomstrer opp. Dette vanskeliggjør engasjementpolitikk og kompromiss.
- **Ressurser og sjøveier.** Øst-Kinahavet er et havområde med betydelige petroleumsressurser og store fiskerier. Samtidig er Japan avhengig av fri ferdsel gjennom sjøveiene i området.

Militære vurderinger. Øst-Kinahavet er militær-strategisk viktig for både Kina og Japan. Kinas sjønektelsesstrategi baserer seg på militære operasjoner i Øst-Kinahavet, og området vil ha stor betydning i en potensiell konflikt over Taiwan. Japan, med USA i ryggen, ønsker fortsatt å kontrollere farvannene i Øst-Kinahavet å undergrave Kinas ambisjoner om sjønektelse.

Har Kina overreagert? Kinesiske myndigheter protesterte diplomatisk og la begrensninger på forbindelsene på regjerings- og provinsnivå. Kina varslet brudd i forhandlingene om samarbeid i petroleumssektoren, i luftfartssektoren, i kullindustrien og igangsatte handelspolitiske sanksjoner. Rykter om at Kina ville sper-

re eksporten av enkelte typer mineraler som japanerne bruker i sin høyteknologiske industri, skapte stor bekymring. Kina pågrep og iverksatte etterforskning av fire japanske statsborgere mistenkt for å ha filmet kinesiske militæranlegg (frigitt noen uker etter den kinesiske kapteinen). Kina har også krevet at Japan skal be om unnskyldning for arrestasjonen og betale oppreisning.

Fredelig vekst og naboskap. Selv om hendelsen utfordret viktige kinesiske nasjonale interesser som territoriell suverenitet, gjør Kina neppe klokt i å la en forholdsvis liten sak forgifte hele forholdet til Japan. Ingen av landene er tjent med en slik politikk. Særlig Kina står her i fare for å skade sin ”fredelige vekst” – strategi. Kina har gjenreist sin stormaktsstatus og konsolidert sin kontinentale posisjon i Øst-Asia regionen gjennom sofistikert diplomati og gode naboforhold. At et sterkere Kina tyr til mer maktpolitikk for å ivareta sine interesser er kanskje ikke overraskende, men kan det også undergrave Kinas interesser.

Regional balansering? Grunnet stor usikkerhet til Kinas ambisjoner regionalt og globalt har de fleste land i regionen valgt en garderingsstrategi (hedging) som vektlegger samarbeid med Kina, samtidig som man forsikrer seg gjennom militær oppbygning og tette bånd til USA. Men pendelen kan nå være i ferd med å svinge fra gardering mot balansering. Statistikk om verdens forsvarsbudsjetter viser at Asia og Oseania er den regionen som har hatt størst budsjettvekst, og enkelte kommentatorer hevder at regionen står overfor et våpenkappløp. En rekke andre forhold tyder også på økt balansering, samt mulig blokkdannelser og oppdemningspolitikk:

- Nylig ankret tre amerikanske angrepsubåter opp i Asias havner samtidig – første gangen siden den kalde krigen
- Det har vært en opptrapping i marineøvelser mellom USA og allierte i regionen, til kinesisk protest og irritasjon
- Utenriksminister Hillary Clinton uttalte i juni at det var i USAs nasjonale interesse at problemer i Sør-Kinahavet løses fredelig og multilateralt, en erklæring som ble tolket i Beijing som innblanding i Kinas anliggende og interesser
- Det har vært samtaler mellom USA og Vietnam om atomsamarbeid og mer militært samarbeid
- USA har gjenopptatt militærhjelpen til Indonesia og samarbeidet med indonesiske spesialstyrker
- Den amerikanske marinebasen på Okinawa er ikke flyttet
- Nedleggelsen av en felles operativ kommandosentral for amerikanske og sørkoreanske styrker i Sør-Korea er utsatt i tre år
- Forholdet mellom stormakter som USA, India og Russland er også bedret

Krisehåndtering. I tillegg til Kinas interne utvikling er det to eksterne forhold som vil være av avgjørende betydning i fremtiden. Det første er at når en stormakt øker sin relative og absolutte makt, har konflikt med nabostater og andre regionale stormakter ofte oppstått. Kina har mestret å bli en dominerende kontinentalmakt i Øst-Asia regionen gjennom en fredelig vekst strategi. Ikke siden slutten på 1970-tallet har Kina vært i krig og landet har løst en rekke grensetviser med nabostater. Men når Kina stadig blir mektigere kan det bli vanskeligere å hindre økt rivalisering, spenning og aggresjon. Det andre er at kontinentalmakten Kina synes å ha ambisjoner om å etablere seg som en sjømakt. Dette vil

utfordre USA, men også andre stormakters posisjon, så som Japan. Mer friksjon og flere hendelser på det åpne hav kan forventes. For å hindre at denne utviklingen blir mer konfliktfylt, vil krisehåndtering være viktig. De siste uker og måneders hendelser tilsier at kinesiske leder, til tross for landets økende makt, kan være tjent med bedre krisehåndtering og sensitivitet overfor sine naboland. På den måten kan Kina fortsette sin vekst uten å utløse våpenkappløp, balansering, oppdemming og konflikt.